aña 14
no. 6
ÿuni 1983

SKOL & KOMUNIDAT

SIMAR
SINDIKATO DI MAESTRONAN DI ARUBA

pag. 10

KUIDO SOSIAL: no a bin mucho kambio, pag. 9

De gezondheidszorg op Aruba, pag. 10

Werkloosheid op de Nederlandse Antillen, pag. 14

Nos eksperiensia ku e 'English Project' na isla riba, pag. 17

Union Sindikal na Aruba: un 'Fata Morgana?', pag. 3

Entrevistanan ku Errol Cova, Nochi Willem, Leo Yarzagaray i Madonna Stephens

GRAWATA, pag. 13

redaktie: c. tromp, r. oomen, h. oplaat, q. maduro en l. emerencia.
redaktie-adres: kantoor simar, sabana blanco 36.
bank skol & komunidat: a.b.n., banknr. 31.47.886.
layout en fotografie: r. de graaff.
drukker: vad.

simar, sindikato di maestronan di aruba, sabana blanco 36, pob 582, oranjestad, tel. 24219.

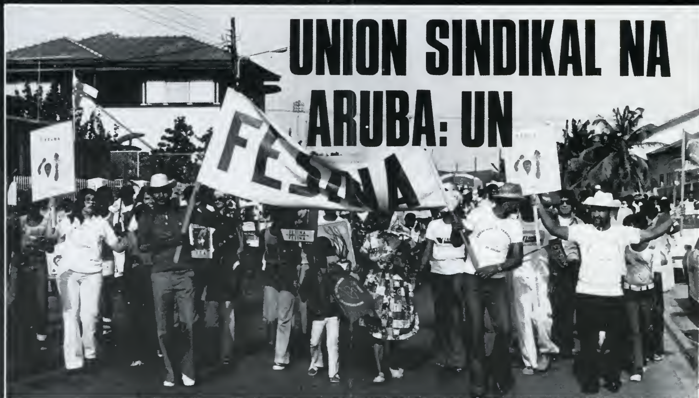
bestuur: madonna stephens, voorzitter; henk weustink, vice-voorzitter/2e penningmeester; jani stamper, 1e sekretaris; jaime mata, 1e penningmeester; mirella wijngaarden, 2e sekretaris.
sekretaresse kant.: mevr. f. alexander.
bank simar: a.b.n. 31.47.290.

SKOL & KOMUNIDAT

aña 14 - no. 6

juni 1983

sindikato di maestronan di aruba

'FATA MORGANA?'

Pa basta tempo tempo kaba tin indikashonnan ku ta mustra ku den seno sindikal tin un desaroyo den direkshon di un unidat sindikal. Kon ta pará ku esaki? Kiko ta e obstakulonan pa yega na un unidat berdadero entre sindikatonan aki na Aruba? E ta algo imposibel?

Unidat Sindikal, of por lo menos e *intentonan* pa yega na tal Unidat, no ta algo deskonosí aki na Aruba. Den pasado nos a konosé varios intento pa yega na un unidat sindikal. Esunnan mas resien ta FESINA (Federashon di sindikatonan di Aruba) i Acsicom (Accion Sindikal Comun).
Na mitá di añanan setenta sindikatonan di Aruba a lanta FESINA pa di e forma ei uni nan esfuersonan pa yega na un mehorashon di e posishon di e klase trahadó. Sinembargo FESINA no tabatin un bida mucho largo pasobra na aña '77 el a spat foi otro. Politika partidista a infiltrá den sierto sindikatonan, relashoná ku e akshonnan di ougosto 1977 ku MEP a organisá e tempo ei.
Algun aña despues prinsipalmente F.T.A., S.E.P.A. i SIMAR a yega na un otro koperashon den forma di Acsicom. E inisiatiba aki sinembargo tambe a pega. Eigenlijk el a muri keto ora ku diferensianan di opinion tokante e papel di Clat den sindikalismo arubano a sali na kla. Na mas o menos mei 1981 Acsicom a stop di eksisti. Lokual a sigui ta un sindikalismo basta dividí i inkapas pa solushoná problemanan laboral profundamente.

Historia

E konvikshon ku *uní* bo por logra más pa e klase trahadó sinembargo a keda eksisti serka mayoria di e lidernan sindikal. Ta un lastima ku esaki ta keda ekspresá solamente den temponan ku un sindikato ta haña su mes den sierto problemanan.
No ta algo nobo ku unidat entre sindikatonan ta trese hopi mas benefisio pa e klase trahadó. Historia a demonstrá ku si no tabata pa e sindikatonan hopi di e derechonan ku un trahadó awendia tin lo no a ser lográ. Sindikalismo ta eigenlijk un movimiento ku a lanta na fin di e siglo pasá, hunto ku e revolushon industrial, kaminda kapital i medionan di produkshon a keda konsentrá den poko man mientras ku e masa di trahadó, esta e poder laboral, solamente por a bai traha, esta bende su labor ku e doño di e medionan di produkshon pa poko sèn. Tratando e trahadónan individualmente e doñonan di trabou a logra tene e sueldonan di e trahadó hopi abou, por a kit'e fe trabou ki ora e kier i no tabatin mester di pone atenshon 'at all' n'e sirkumstansianan di trabou.
No tabata falta mucho pa e tragadónan mira ku dor di *uni* nan mes nan por a forma un berdadero poder en frente di e doño di trabou. Logikamente un akshon di tur trahadó den un fabrika of den un sektor industrial tin hopi mas efekto ku un akshon individual di un trahadó só!!
Asina un desaroyo a kuminsa pa uni, na kuminsamento, e trahadónan di un fabrika só pa despues uni e trahadónan den un *sektor* (esta di mas fabrika of empresa ku ta traha den e mesun ramo), te ku finalmente (i aki nos ta biniendo den nos aktualidat) nan a purba uni tur e diferente sektornan den un *federashon* di sindikatonan. Nos por ripara anto un desaroyo di unifikashon di e masa di trahadónan. Pakiko e desaroyo aki? Pasobra a bira bisto ku doñonan di trabou tambe a uni nan mes i ta kordinando nan aktuashon pa ku e klase trahadó. Konsekuensia di esaki ta ku sí por ehèmpel trahadónan pèrdè un derecho den un sektor, esaki por bai konta pa trahadónan den un otro sektor tambe!! Ta bin aserka ku hopi di e relashon entre un doño di trabou i e tràhadónan a keda kristalisá den leinan. E leinan aki ta wordo trahá dor di politikonan i nan ta afektá tur trahadó. Kier men ku si e trahadónan kier kambia of defendé sierto leinan, mas ainda ta nesesario pa uni nan mes pasobra ta asina só nan por pone preshon riba e politikonan.

Kumpra

Tòg, no obstante tur e motibonan aki, unidat sindikal ta laga hopi di desea, voral aki na Antias. Un faktor importante den esaki ta ku e gremio di dunandónan di trabou, maske ku nan ta forma un grupo minoritario, ta un grupito hopi uní ku ta logra mantene un posishon masha dominante den nos komunidat. Motibo prinsipal pa esaki ta e kapital inmenso ku e ta dispone di dje. Ku e kapital aki e ta *kumpra* sierto trahadónan den su negoshi i ta usanan pa kibra un posibel unidat, hungando un grupo di trahadó kontra un otro dor di paga un grupo un poko mas k'e otro. Ku e kapital aki e ta *kumpra* korantnan ku e ta usa pa propagá *su* ideanan kapitalista i pa kibra sindikalismo i dividi e klase trahadó ora ta trata di konfliktonan laboral (Atakenan personal riba lidernan sindikal a bira algo komun den prensa di Antiyas). Ku su kapital e ta *kumpra* tambe politikonan i te asta partidonan, voral durante kampaña, pa asina sigurá su posishon riba nivèl politiko (= legislativo) tambe!
Ku e strategía di e doñonan di trabou tin su frutanan nos tur por mira rònt di nos. Voral den prensa esaki ta riparabel. Kada biaha ATIA, e gremio di dunadónan di trabou, bisa algo, no maske kon ridíkulo (tuma por ehèmpel e asunto di e propaganda pa no instigá despues ku tur e instigashonnan tabata trai lomba kaba) henter e kuerpo di periodistanan ta kore sklama kasi histerikamente ku ATIA a bisa tal i tal. Esaki ta sosode den un forma masha ohidiente i sin ningun klase di aktitut kritiko. Tuma tambe por ehèmpel e asunto di medidanan ekonomiko. ATIA ta bisa ku e medida ta desastroso pa Aruba i mesora tur periodista na Aruba ta sklama ku e medidá ta desastroso. Tur esaki sin ku ATIA a duna prueba pa su ponensianan. Probablemente e señores Kuiperi i Arends di ATIA *'di Arubaanse Verffabriek'* ku tambe ta goza di protekshon, ta skohe 'eieren voor hun geld'! Por ta ku e *prosedura* pa yega na e medidanan no tabata korekto, pero esei no kier men ku e medidanan mes ta desastroso. Ta bin aserka ku palabranan manera 'solidaridat' k'e trahadónan riba e otro islanan aparentamente a disparse for di e vokabulario di nos periodistanan.

Outonomia

Tur e faktornan aki sin duda tambe tin nan efekto riba sindikalistanan mes. Un sindikalista ta wordo pintá komo realista i e otro komo un aventurero, un kier manda i otro ta siguidó siego, un ta wordo pintá komo serio i e otro komo pompadó ets. ets. Resultado ta ku sindikalistanan a fin al kabo ta bai mira otro asina tambe. Konfliktonan personal ta surgi i e unidat sindikal un biaha mas a bira algo pa un futuro masha leu. Aki na Aruba ta bin mas kos aserka ku ta kompliká un formashon di un unidat sindikal. Na promé lugá esaki ta e *politika partidista* ku a infiltrá den sierto sindikatonan. Resultado di esaki ta ku sierto sindikatonan ta bula pipa asina ku na wak ku sierto akshonnan lo por bai kontra sierto partidonan.
Ta bin aserka ku e problemanan riba tereno estatal segun nos a kita e atenshon di algun sindikato di e lucha sindikal mes, pa evita ku sierto akshonnan ta haña e label 'antiarubiano'.
Na di dos lugá tin e problema di *afiliashon ku organisashonnan stranhero* i muy en prinsipal ku Clat. Esaki riba su mes no mester ta un obstakulo pa yega na un Unidat Sindikal. Kada sindikato mester keda ku su derecho pa afiliá na kua organisashon di aló ku e kier, basta e mantene su outonomia. Den e kaso di Clat sinembrago ta surgi e problema ku e organisashon aki aparentemente tin tanto influensia riba sierto sindikatonan, ku asta nan ta duna *ordu* of *prohibí* e sindikato en kuestion pa traha hunto ku otro sindikatonan aki na Aruba. En kambio pa sierto servisionan Clat ta eksihí un obidensia estrikto di su sindikatonan afiliá i aparentemente nan sa logra den esaki tambe, debilitando e outonomia di e sindikato ei.

→

Errol Cova,

presidente di Kamara Sindikal di Korsou,

tokante historia di Kamara Sindikal:

"E historia di Kamara Sindikal ta un historia largu. T'asina 'ki ku aki na Korsou diferente intento a wordo hasí den pasado pa yega na un unidat sindikal pasobra mi ta kere ku tur sindikato ta konbensí ku ta *unidat* ta e arma di mas poderoso di e trahadónan. Algun aña pasá, sinku, seis aña pasá, a biní e ultimo intento. E biaha aki un sindikato (PWFC, sindikato petrolero) a bisa: Wel, nos ta kere ku *mester* bini unidat. I nan a yamá tur sindikato di Korsou i nan a puntra nan: Kiko bosonan ta kere. Den nan reunionnan (di PWFC) e idea aki a bin dilanti i no tabata pa motibo di un welga. E orei a kuminsa kombersá i manera semper tur hende a bisa: Di akuerdo. Pa konkretisá esei nos a bisa: Wel ban lanta un komité.

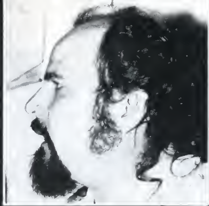
Nan a yam'e Kamara Sindikal pa asina bisa: "Wel, si tin un kamara di Komersio ku ta nifiká un 'body' ku ta sentralisá e poder di doñonan di trabou, laga nos sentralisá e poder di labor. Komo ku akinan tin tres poder sindikal (un sentral di sindikatonan ku ta afiliá na Clat esta C.G.T.C., un sentral ku ta afiliá na sindikatonan liber esta S.S.K. i un kantidat di sindikato no afiliá) a traha e or'ei un Komité Kamara Sindikal kaminda di kada di e podernan ei a bin tres persona aden, kier men en total 9 persona. Internamente nan a skohe un kordinador ku den e tempo ei pa kasualidat tabata un hende ís Sitek, Yubi Evertsz.

E tarea ku nan a haña tabata pa nan bai papia ku kada sindikato anto inventarisá ta kiko nan ta kere ku ta e puntonan ku mester bini den e órgano sentral i kiko ta nan filosofia, nan problemanan sosio-ekonomiko, kiko nan ta kere riba un direkshon filosófiko komun. Asina nan a intervíu tur sindikato i nan a traha un rapòrt. Ora nan a traha e rapòrt nan a bini den plenario i poko poko tur sindikato a bai di akuerdo, pero poko poko tambe e Komité Kamara Sindikal, aparte di e tarea di prepará un Kamara Sindikal institushonalisá, tabata haña e tarea 'ad hoc' di kordiná akshonnan konhunto, por chèmpel akshonnan na A.B.N., Dokmaatschappij. Ora tabatin mester un reunion ku tur sindikato pa diskuti un problema, e Komité Kamara Sindikal tabata yamanan.

Pero, den tur proseso di unidat tin ingredientenan di *desunion.*

Ingredientenan ku ta wordu fortifiká dor di forsonan di afó, of ingredientenan interno. Esei ta un di e puntonan ku nos mester wak i te ainda! Unidat sindikal ta nifiká poder sindikal. Konsiderando ku e nivel di organisashon di sindikatonan na Korsou, na Antias i den Karibe ta hopi abou, ta nifiká ku e fayo di organisashon ta wordo remediá hopi biaha dor di *kalidat personal* di sierto dirigentenan. Pero e punto *negativo* ta ku e poder di e persona ei ta bira *kondishonánte* pa henter e organisashon. Bon, a kuminsa e diskushonnan. Ku palabra tur hende tabata di akuerdo, pero entre mas konkreto e Unidat bira, mas difisil e ta bira i entre mas strukturá i mas ofisialisá e bira (pone reglanan na kual nos tur mester mantené na dje), e ta bira mas difisil. Pasobra, dor di *falta* di organisashonnan nos lidernan i sigur nos lidernan sindikal, no a kustumbrá na un manera strukturá i na un manera organisá di biba segun reglanan di su organisashon. Hopi di e lidernan, hopi di e *kasikenan* den organisashonnan sindikal, tin reglanan, pero e reglanan no ta konta pa nan!! Nan ta para *riba* sierto reglanan pasó ta nan a lanta e sindikato, ta nan ta un Dios chikitu. Anto e or'ei bo ta haña ku e miedo di entregá parti di e poder, e miedo di pèrdè sierto status komo lider sindikal den e komunidat, ta pone ku sierto lider ta buska tur sorto di argumento pa bai kontra di e Unidat, of no pa bai kontra, pero pa bisa ku "nos no ta kla". A bini aserka ku sierto sindikato a bisa ku nan kier unidat, pero sin statüt. Esei ta nifiká ku nan kier ningun maramento ofisial. Tur e argumentonan aki a bin *despues*, pasó den reunion general tur a aseptá. Asina Kamara Sindikal a keda desaroyá i a yega un momento ku mester a tuma un desishon. Bo por a tuma dos desishon. Bisa: "Nos no ta asina leu, pasobra no ta tur sindikato ta di akuerdo pa bai ku statüt", of bo por a bisa: "Nos ta kuminsa!" Tabatin dos argumento pa kual nos entre otro a pusha p'e kuminsa. Na promé lugá: Unidat t'un proseso ku ta kuminsa di chiki bai grandi. Mi ta kere ku tin mucho tanto sindikalista i sindikato ku ta pusha pa Unidat ku ta kere ku Unidat mester kuminsa ku *tur* sindikato. E or'ei bo ta neglishá ku Unidat ta un proseso ku ta keda difisil. Na di dos lugá pakiko nos ta kuminsa chikito bai grandi: Ora bo kuminsa asina i bo sinti ku e Unidat sindikal ta alomenos un *menasa* pa bo enemigonan, por chèmpel doñonan di trabou, i ta un grupo ku por pone sierto posishon na labor di e klase trahadó, anto e klase trahadó *més* ta bai eksishi di nan lidernan of alomenos *kuestioná*: "Ta pakiko bosonan ta papia di Unidat. *Tin* Unidat pero dikon boso no ta aden? Atakando e Unidat ei bo ta fortalesiendo e gruponan ku ta kontra e Unidat." I na di tres lugá mi ta kere ku kuminsando chikito bo tambe ta kustumbrá ku e atakenan di afó. Segun bo krese, e atakenan ta bira grandi, pero bo imunidat pa e atakenan tambe ta krese.

Na e momento ei 11 sindikato a aseptá i den e kongreso di yanüari ultimo dos sindikato mas a afiliá i nos ta den kombersashon ku algun otro sindikato. E kombersashonnan ei ta bai hopi positivo."

Partisipashon

Resumiendo nos mester konkluí ku aki na Aruba tin un kantidat enorme di obstakulonan pa yega na un unidat sindikal. Problemanan riba nivel personal, politiko, periodistiko, internashonal i ekonomiko ta dividi e klase trahadó aki na Aruba. Esaki kier men ku nos mester legumai un unidat sindikal? Nos ta kere ku no! Nos ta kere esei pa e siguiente motibo:

E ultimo dies añanan ku a pasa Aruba a konosé un periodo di basta prosperidat ekonomiko. E pilarnan di nos ekonomia, esta turismo i e refineria di Lago, a floresé i e entrada promedio di e trahadónan a oumentá.

E periodo sinembargo aki ta yegando na su fin. Hotelnan ta kasi bashí i konsekuentemente esaki tambe tin su efekto riba otro negoshinan ku normalmente ta probechá di turismo. Pa Lago tambe lo surgi problema mirando e kaida di preis di krudo riba merkado mundial.

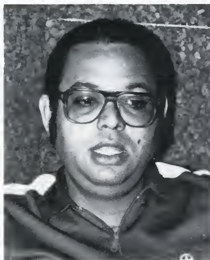
Kos ta birando mas difisil i sabiendo ku doñonan di trabou kier mantené un ganashi maksimo nan lo purba di redusí nan gastonan. I un *gasto* importante pa nan ta e *trahadó.* Kier men ku nan lo purba di kita mas trahadó ku ta posibel pa mantené nan ganashi, pa no perdè plaka. (Mira e ehèmpel di Shell na Korsou). E konsekuensia di esaki pa e klase trahadó lo ta desastroso. Un kataklismo di retiro lo sigui i te asta kompanianan ku sí ta lora bon lo abusá di e situashon bisando ku pa nan tambe kos ta difisil i ku nan empleadonan tambe mester entregá sierto derechonan. Lo mas tristo, den tur esaki ta ku e sindikatonan no tin ningun manera pa verifiká esaki pasobra nan no mag di mira e boekhouding. Ta bin aserka ku pa e mesun motibo ei sindikatonan no por kontrolá si e *maneho* di e empresa a bai na un manera responsabel.

Pa tur'e motibonan aki sindikalismo lo haña su mes konfrontá ku un atake frontal riba su eksistensia. Na lugá di dediká su mes solamente na oumento di salario ('bread and butter issues') e lo haña su mes forsá pa eksihi *partisipashon* den empresanan. Partisipashon, pa por kontrolá e maneho di e empresa, partisipashon pa por kontrolá e sifranan di e empresa i partisipashon pa por vigilá ku den dado kaso kos bai malo, ku e ora ei *tur* partido den un empresa ta entregá algo na un manera ekilibrá, kaminda e trahadónan ta haña algo bèk tambe pa lokual nan a entregá. Nos ta pensa aki por ehémpel na 'shares' di e trahadónan den e kompania i representantenan di e trahadónan den direktiva. Ta tristo kon aki na Antias nan ta kuminsa yamabo pa 'komunista' si bo bin ku tal proposishonnan, mientras ku na Merka esaki a bira algo kompletamente aseptá i te asta a demonstrá di ta oumentá e produktividat (Eastern Airlines por ehèmpel).

Tur esaki sinembargo ta solamente posibel si tin un sindikalismo uní. Un sindikalismo uní só por perkurá tambe pa e 'kader' ku mester formulá i ehekutá e eksihensianan. Ta p'esei nos ta di opinion ku un Unidat sindikal aki na Aruba ta un 'must'. Un 'must' tambe pa por sigui vigilá i defende un proseso demokratiko i husto pa e trahadónan relashoná ku e desaroyonan riba tereno estatal.

Ta di spera ku e esfuersonan ku despues di e welga na Lago a ser entamá pa yega na un unidat sindikal, lo resulta en berdat den tal Unidat. Sikiera un unidat entre *algun* sindikato lo por forma e promé paso riba e kaminda pa yega na un unidat total bou di klase trahadó.

→

Nochi Willem
(kordinador di Frente Sindikal)
tokante Frente Sindikal na Boneiro:

"Algun luna pasá nos a sinta hunto ku tur sindikato i a sinti mes ora ku tabatin nesesidat di Union. E nesesidat tabata basá riba e desaroyonan sosio-ekonomiko ku tin aktualmente den henter Antias i muy espesialmente tambe na Boneiro. E sindikalistanan na Boneiro a sinti ku si nan no hala mara i konhuntamente ataká e problemanan ku nos ta konfrontando, lo bira difisil pa kada sindikato individual bai 'tackle' e problemanan. Pakiko difisil? Pasó bo tin den e sindikatonan *mes* e fenómeno di formashon di kader. Dor ku tin hopi problema ku tin asina tanto spesifikashon ku ne, kisas e propio bònt no ta disponé dje hendenan di kual e mester hasi uso na e momento ei. Kier men ku den esei *por* bin un entrekambio entre e sindikatonan. E otro kos ku tabata eigenlijk mas fuerte tabata e fenómeno ku bo tabata sinti e tendensia ku den tur sorto di forma doñonan di trabou en general tabata krea e impreshon ku sindikalismo, of sindikato, tabata e malechor den henter nos komunidat. Tabatin un atake fuerte (na tur isla di Antias) pa *rebentá sindikalismo* for di otro. Esei a wordo sinti masha fuerte na Boneiro. E momento ei nos (e sindikatonan) a palabrá pa reuni regular ku otro pa asina tur sindikato konosé otro mas mihor, konosé otro su problemanan mas mihó i buska conhuntamente solushonnan. (E union sindikal e momento ei no tabata formá organikamente ku statütnan ets.)
Un di e suertenan ku a hasi e Frente Sindikal bira mas fuerte, tabata ku nèt ora nos a kaba di lanta of bini hunto ku otro, a presentá e problema di Bopec i B.P.W.U., e sindikato ku ta representá e trahadónan na Bopec. E momento ei B.P.W.U. a insisti, a base di e echo ku su miembronan tambe tabata na altura ku Frente Sindikal a lanta, pa B.P.W.U. bai tur negosashon hunto ku un delegashon di Frente Sindikal. Nos, na e momento ei, a wordo delegá pa nos direktivanan i bo por bisa ku e aporte di Frente Sindikal den e solushon di e problema tabata masha fuerte. Gobierno insular n'e mesun momento a rekonosé e Frente Sindikal, ministro di Boneiro, sr. Ellis, a rekonosé Frente Sindikal i e miembro di Staten a rekonosé e Frente Sindikal dor di aseptá un protokòl ku a ser kompilá dor di e Frente Sindikal. Esei a duna nos e apoyo moral ku nos ta riba bon kaminda. Kon todo eso nos ta aworaki den e proseso pa yega na un forma di trabou kaminda nos lo traha ku un direktiva di trabou ku lo por saka komunikado, ku por kompilá tur e ideanan ku ta sali for di e reunionnan ku nos lo tene ku otro i e proseso tambe a kuminsa pa yega na *instituí* e Frente Sindikal na Boneiro (esta ku statütnan ets.). Te aworaki tur e lidernan sindikal ku ta sinta hunto (i na Boneiro ta *tur* sindikato ta partisipá den e Frente Sindikal) a demostrá ku nan no ta sukumbí pa preshon di afó. Pasobra, ketu bai tin preshon di afó den sentido di hunga un sindikato kontra e otro ("bo ta laga e sindikato ei usa 'bo'"). Te ainda tur hende ta stabil. Loke nos a pone enfasis riba dje ta ku mester keda un kontinuo informashon pa kada sindikato su 'achterban' por mira kon e Frente ta bai kristalisá den un kos formal." ●

ENTREVISTA KU

Leo Yarzagaray

PRESIDENTE DI SEPA

Bo ta haña ku mester bini un Union Sindikal aki na Aruba?
L.Y.: "Si, en berdat mester bini un union sindikal pa e siguiente motibonan:
— trahadónan ta enfrentando problemanan komun i sindikatonan mester konfrontá e problemanan uní:
— un sindikato su só no por enfrentá e problemanan. Tur sindikato, pa por sali i defende interesnan di trahadornan, lo mester sera kabes en bista di e situashon. Pío mirando e lokual nos tin dilanti nos; e kambionan riba tereno estatal i situashon ekonomiko. Por ehèmpel kambio di konstitushon, status aparte. Mester defendé derechonan adkeri kaba, e.o. derecho di welga, di organisashon; libertatnan ku nos mester defendé ku alma i kurpa. Pa por hasi esei nos mester ta fuerte i pesei mester sera kabes."
Dikon un sindikato riba su mes no por bringa e kosnan ei?
L.Y: "Un sindikato riba su mes por hasi hopi dor di trese argumentonan dilanti. Pero efektivamente ora di tuma posishon, sindikato ta mas fuerte ora nan sera kabes hunto. Esei a keda aprobá ora ku doñonan di trabou i gobierno simplemente no ta tene kuenta ku un sindikato pasobra e ta reklamá su derecho of bringa pa algo. Ta e *poder*, e forsa ta e kos ku nan ta respetá.
Den un situashon asina mas forsa, mas union bo tin, mas seguridat bo tin tambe ku bo por logra lokual bo kier."
Kiko bo ta wak komo e problemanan mas grandi pa henter e gremio sindikal aki na Aruba pa lokual ta toka kambionan estatal?
L.Y.: "Pa trahadornan di gobierno tin problemanan serio pa loke ta trata e desentralisashon i e reorganisashon ku mester bin despues. Pero tambe pa tur sektor nos mester wak si tin ekseso di amtenar loke por resultá den desempleo, esta kupo di trabou ku kisas lo por bira un problema, tambe seguridatnan p.e. di benefesionan sosial, SVB, e diferente otro areglonan ku ta koriendo bon, debí ku tin un partisipashon mas amplio. Ora bo haña un Aruba riba su mes ku su banko di seguro, SVB, su propio pensioenfonds ets. bo ta bai tin bastante problema si esaki no wordo debidamente planifiká i studiá. Mester sòro pa e konsekuensianan no bini komo sorpresa pa nos.
Nos ta kere ku riba tereno estatal falta hopi, mentalmente. Lo por tin problema ora nos ta kere ku e status nobo lo nifiká ku nos lo a direktamente progresá. Nos ta mira ku esei por ta leu for di berdat i nos mester traha duro pa e pueblo ta konsiente ku kiko realmente e kambio estatal ta enserá."
Den pasado hopi intento a wordo hasí pa yega na un union sindikal i algun a frakasá. Despues di e welga di IOWUA for di gremio sindikal ta sali stemnan ku mester yega na un union sindikal. Te ainda esaki no a logra.
Kiko ta e opstakulonan prinsipal pa yega na un Union Sindikal aki na Aruba?
L.Y. ta menshoná komo kontesta riba e pregunta aki e siguiente puntonan, ku lo ta formando e opstakulonan prinsipal pa yega na un Union Sindikal aki na Aruba:

1. Deskonfiansa entre e lidernan sindikal: Esaki ta algo ku ta originá for di e tempo di FESINA. Na 1976 p.e. SEPA a sali for di FESINA a base di un desishon di 18 miembro i semper despues SEPA a wordo kulpá di a kibra FESINA.
Tambe tabata tin otro influensianan ku tabata hunga un papel grandi den sindikatonan.
"Tempo a kambia, organisashonnan a madurá, pero hopi di e lidernan sindikal ta keda ku sierto reserva pa ku otro i ta keda bisa ku na 1976 e hendenan ei (esta SEPA) a bandoná nos. Kon nos por konfia nan?"
Segun L.Y. e punto di deskonfiansa aki ta e problema di mas grandi.
2. Diferensia ideologiko: L.Y. ta splika ku den gremio sindikal tin dos influensianan fuerte (ideologiko), esta di parti di CLAT i di ORIT. "Si bo pone ku pa yega na un unidat, sea di akshon, sea organikamente, esaki mester ta mará na un orientashon di CLAT of ORIT, outomatikamente bo ta kousa un estorbio pa esun ku ta di otro pensamento. Enkuanto ideologia, mi ta haña ku mester pone e punto aki un banda awor aki i purba di yega na problemanan komun."

Segun L.Y. den e union sindikal lo mester sali for di un punto di vista *plural;* aseptá e punto di vista ideologiko di kada un i traha hunto a base di e interesnan di trahadornan. L.Y. ta splika ku den pasado presisamente e punto aki a kousa hopi problema ya ku un sindikato kier a imponé riba otro sindikato un sierto orientashon. Asina SEPA mes tabata presentá nan mes semper komo CLATista. Algo ku a kambia ku tempo, ya ku awor segun L.Y. SEPA no ta mará mas ni na CLAT ni na ORIT. L.Y. ta kere ku te ainda tin bòntnan ku tin fuerte laso ku un di e dos organisashonnan aki, pero no ta haña ku sindikatonan mester bai para riba ku e orientashon aki méster wordo aseptá pa por yega na un Union.
"Mester keda ku mente habrí i ku tempo lo bini un proseso ideologiko pa yega einan. Anke ami ta kere ku e mihor forma lo. ta PLURAL, aseptando kada un su direkshon".
3. E poko efektividat di e solidaridat entre e sindikatonan: L.Y. ta splika ku mientras ku ta papia masha bunita tokante solidaridat, ora ku yega ora pa *demostrá* esaki berdaderamente, hopi sindikato simplemente ta manda un telegram. Sindikatonan no ta mira realmente pakiko e Unidat t'ei. L.Y. ta mustra riba e ehèmpel di IOWUA, dia ku esaki a organisá e marcha.
"Nos por pone na radio pa tur hende bai, pero alomenos hende di direktiva i gruponan mas serka *tambe mester t'ei.* Hopi biaha ta papia di solidaridat pero den praktika nos no ta aplik'e manera debe ser. *Mester* sinti ku e unidat realmente tin su pakiko". Segun L.Y. presisamente esaki tabata e problema grandi di ACSICOM. Ora ku un problema tabata "touch" un sindikato e tabata partisipá. Otro biaha ora e problema no tabata su pro-

→

blema of e no kier a tuma posishon, e tabata keda simplemente sin partisipa. Esaki ta mustra riba un otro opstakulo:

4. E falta di seriedat di e lidernan sindikal. L.Y. ta splika ku aki e no ta kulpa ningun sindikato spesífikamente (SEPA mes por ta a faya den esaki den pasado L.Y. ta rekonosé), pero ta papia en general. Pa falta di seriedat hopi intentonan a frakasá. Por ehèmpel den e reunionnan di ACSICOM, semper tabata 3 of 4 bònt só tabata bin. "Ora yega e momento pa firma un akuerdo ku nos ta bai traha hunto, ata un no ke firma, otro si. Bo ta haña ku bo a deliberá masha hopi mes, keriendo di a yega na algo konkreto, i despues esaki no ta tuma lugar pa falta di seriedat".

5. Aseptashon di e nomber of/i e statutonan di FESINA: Tin bònt ku ta bisa: aseptá e statuto i kambia e nomber. Tin otro bònt ku ta bisa presis e kontrario.

6. E pregunta ta ken presis ta un sindikato i ken no: L.Y. ta splika ku e pregunta aki a i ta formando un problema grandi pa yega na un Unidat Sindikal aki na Aruba. E ta mustra riba e ehèmpel di SEPA mes ku den pasado no kier a rokonose VWA i ASOA. Actualmente tin un FTA ku no kier sinta na mesa cu GWU, pasobra segun FTA esaki no ta un sindikato. Segun L.Y. e pregunta aki ta toka e aspekto di "representatividat". Bo por ta un sindikato, anke bo no ta representativo.

L.Y. ta wak ku mester bai analisá ta ki ora ta papia di un sindikato *representativo*, pasobra lo ta hopi difisil pa bisa kende ta i kende no ta un sindikato realmente.

L.Y. ta mustra riba un tendensia serka gobierno pa rekonosé sierto gruponan chikito ku ta yama nan mes sindikato, rápidamente komo sindikato i ta duna nan reunionnan sin ku nan a pidi mes pa nan, mientras ku SEPA ta pidiendo reunionnan i no ta haña. "E echo ku nan ta wordo previligiá pa gobierno ta pone bo pensa: realmente nan (e sindikato aki) a lanta pa intentonan sindikal of nan ta otro organisashonnan pa manipulá ku nan?"

Kua solushon bo ta wak pa e opstakulonan ku bo a menshoná?

L.Y. ta menshoná e siguiente puntonan:

1. pa ku e DESKONFIANSA: esaki lo tuma tempo. No por elimin'e di imidiato. Ta den trabou, den akshonnan hunto, den e moda ku dirigentenan aserká otro, e konfiansa por wordo ganá bèk. Esaki lo wordo pues hopi determiná dor di e seriedat di traha.

2. pa ku e diferensia IDEOLOGIKO: sali for di un punto di vista PLURALISTA i respetá otro su opinion.

3. pa ku EFEKTIVIDAT di SOLIDARIDAT: Esaki ta algo basta difisil. Segun L.Y. ta importante pa dirigentenan ta mas involví; ora di akshon kada bònt mester sinti ku e bòntnan ta biba ku otro. Pero tambe lo mester di hasi basta trabou internamente den e bònt mes, bou di e miembronan. *Miembronan* mester komprondé e pakiko di e Union. Den pasado tabata hopi bes asina ku ta e *dirigentenan* tabata afiliá. Miembronan no tabata sa ni kiko ta CLAT ni FESINA. Ta esaki mes tabata kousa di hopi problema, segun L.Y.

"Un Unidat no tin efekto si mayoria no sa ta kiko esaki ta enserá".

4. pa ku e FALTA DI SERIEDAT: esaki lo ta dependé hopi di e dirigentenan mes. Ta nan lo mester kompremeté nan mes i kumpli.

55. pa ku e punto di tuma over STATUTO OF NOMBER DI FESINA: esaki ta un kuestion di estudio pa konklui ta kiko ta mas miho.

6. pa ku e pregunta TA KEN TA UN SINDIKATO: lo mester pone sierto kriterionan. Segun L.Y. esaki lo keda un di e puntonan mas difisil, pasobra pa determiná ki ora un sindikato ta kumpli ku e kriterionan kaba ta hopi biaha sumamente difisil.

Finalmente S & K ta hasi e pregunta si L.Y. ta optimista of pesimista po loke ta toka un union sindikal aki na Aruba.

L.Y.: "Mi *no* por ta optimista. Hopi biaha tin falta di kuorum na e reunionnan". Segun L.Y. lo mester wak kiko ta posibel awor aki. No por keda warda te ora por haña tur sindikato, pasobra esei por tarda masha hopi mes. *Kisas un par di sindikato mester forma e union* i konvensé e otronan despues. L.Y. ta di opinion ku e Union Sindikal mester tin sí un karakter un poko mas progresista.

●

Entrevista ku

MADONNA STEPHENS (SIMAR)

Bo ta haña ku mester bin un union sindikal?

M.S.: "Sigur, e ta un nesesidat" Juist e idea ku sindikatonan no solamente por logra algo komún, pero tambe por influensiá e manera ku kosnan ta bai riba nan isla, ta pone ku nan ta wak ku mester traha hunto, segun Madonna.

Mas grupito ku tin ku ta traha apart, mas débil bo ta i mas oportunidat bo ta duna pa gobierno i dunadornan di trabou no tene kuenta ku bo ora di negosiá.

Kiko bo ta wak komo e opstakulonan mas grandi pa yega na un Union Sindikal aki na Aruba?

M.S. ta menshoná e siguiente opstakulonan:

1. e echo ku mayoria di e sindikato tin un *organisashon interno masha swak:* Esaki ta hasi ku ta hopi difisil pa nan motivá i splika na nan miembronan e importansia di un Unidat.
2. E echo ku bo ta haña *diferente gremionan* di trabou, salarionan ets.: Esaki ta hunga un papel importante. E diferensia aki (p.e. pa loke ta toka salario) ta kousa ku ta difisil pa haña otro riba un tereno komún.
3. Hopi lider sindikal mes no ta konsiente di kiko ta un sindikato i kiko ta esensia di un sindikato.

Tambe tin e hecho ku trahando na un union sindikal bo tin ku duna algo di bo outonomia. Esei ta un tiki duro pa aseptá.

Kiko ta segun bo e esensia di un sindikato?

M.S. "E ta un grupo ku ta organisa su mes a base di un interes komún. Hopi biaha bo ta tende bisa ku bo no ta traha na interes di bo miembronan. Pero mi ta kere ku bo no por keda para na e interes material só, pero ku mas aleu un sindikato mester sa di motivá i uni hende pa bo por ta un poder den bo komunidat. Un poder ku tambe tin un bos desisivo pa tambe guia e komunidat den tur su aspektonan. Awor ta asina ku ta papia ku bo tin "*mag*" di partisipá, pero e mester ta asina ku bo mester tin e *derecho* pa partisipá den tur kos".

Kua solushon bo ta wak pa e opstakulonan?

M.S.: "Tin un solushon. I mester traha riba e solushon riba diferente tereno: Un parti grandi ta informashon, edukashon of formashon. Esaki den e sentido di mustra riba e importansia di traha hunto, e importansia di tene kuenta ku otro. Enkuanto informashon: ta importante pa e sindikatonan splika kiko nan ta, pakiko nan tei i kon nan ta mira nan papel den komunidat.

Mester bin tambe un kambio di mentalidat, pasobra programanan di informashon no ta produsí mucho kos si e mentalidat, e atitut korekto no tei."

M.S. ta splika ku tambe ta importante pa aseptá bo foutnan i espesialmente pa keda for di politika partidista. Esaki pasobra e manera ku ta hiba politika aki na Aruba, ta un peliger pa eksistensia di e sindikatonan, pasobra e idea ta ku bo ta den gobierno, kiermen ku bo tin poder i ku abo só tin algo di bisa. Den e pensamento ei no ta kuadra ku bo ta komprondé e papel di un sindikato tampoko. Asina ta ku un sindikato ku ta mete mucho den politika partidista ta kibra su mesun nek."

Finalmente: *Bo ta optimista pa ku un Union Sindikal aki na Aruba?*

M.S.: "Mi *no* ta optimista, pasobra hopi intento a wordo hasí i bo ta spera ku kada intento ta trese nos mas serka di un solushon. Pero mi tin e impreshon ku nos ta hopi leu di un solushon ainda. Mi ta kere ku kada sindikato mester tin e kurashi, e honestidat pa atmití ku kosnan ta hopi malo i ekpresá tambe honestamente e *nesesidat* pa traha hunto i djei purba pa kuminsá 'build up' algo. Pero na e momentonan aki mi no ta mucho optimista. Mi no tin ningun motibo pa ta optimista."

●

Kuido Sosial:

Na aña '81 a sali algun artikulo den Skol i Komunidat ku tabata trata e asunto di onderstand i e asunto di e rapòrt finansiero sekreto ku a wordo trahá di e departamento aki. Nos kier a bin bèk riba e departamento aki, ya ku den e tempo ku a pasa a bin un hefe nobo. Cees Boekhoudt, e hefe nobo, a tuma e departamento aki over di Clyve Laclé, ku tabata i ainda ta hefe interino. Ta bon konosi e mal trabou ku Clyve Laclé a hasi na e departamento aki i mas den e artikulo aki nos lo kompará e situashon di Kuido Sosial awor ku e situashon promé ku binimento di Cees Boekhoudt. Lastimamente Cees Boekhoudt no a permití nos un entrevista. Su motibonan tabata di indole personal. Nos tin e fuerte impreshon ku aki ta trata di un preshon di parti di su superiornan (B.C.). Pa nan, aparentemente Cees Boekhoudt no tabatin mesun motibonan personal, si nos wak ku algun siman pasá si el a permití AVD (Arubaanse Voorlichtingsdienst) un entrevista kuné pa un programa di informashon di gobierno insular na televishon. De facto esaki no a straña nos mucho.

Den nos artikulonan di Kuido Sosial na '81 nos a pone hopi enfasis riba e malmaneho di Clyve Laclé. E tempo ei a sali hopi publikashon negativo enkuanto e departamento aki. Pa e partido mayoritario e publikashonnan aki tabata hopi desbentahoso i primordialmente pa e motibo ei B.C. a disidi di nombra un hefe nobo. Pero komo ku e hefe interino, Clyve Laclé, ta un integrante di MEP, nan mester a bin ku un areglo pa ten'e kontento, pa no tin problema. Aparentemente Clyve Laclé a bira referendaris. Ku otro palabra: Clyve Laclé ta haya un regalo pa su mal maneho. Akinan nos por wak atrobe ku no ta e trabou di e departamento ta importante, sino e publikashonnan negativo riba e departamento, ku ta kousa un impakto negativo riba gobierno insular (lesa MEP).

E kambionan den e trabou di e departamento

Nos por bisa ku desde Cees Boekhoudt a bin komo hefe na e departamento di Kuido Sosial, algun kos enberdat a kambia den sentido positivo. Tres (3) aspekto importante di e trabou di e departamento a bai dilanti:

1. Pagamento di onderstand den e distriktonan. E hendenan no mester bai te Playa mas. Nos tin entendi ku e servisio si ta laga di desea. No tin fasilidatnan manera baño pa e hendenan, no tin lugar di sinta, no tin afdak. Tambe e trato ta laga di desea.

2. E aplikashon di e 'hercontrolle'. E 'hercontrolle' riba e onderstand a resultá den un kitamento di onderstand te na un suma di mas o menos f. 10.000 pa siman ku tabata wordo pagá inhustamente *pa lei*. (Esaki ta trabou di Clyve Laclé).

NO A BIN MUCHO KAMBIO

3. Trabou di Komishon di apelashon (Beroepskommissie): Desde di binimento di Cees Boekhoudt konsiderablemente menos hende a haya rason di e komishon di apelashon. Ku otro palabra e hefe nobo ta tene su mes mas na e lei di onderstand ku Clyve Laclé.
Esakinan ta e kambionan positivo.

Hopi kos a keda meskos

Hopi hende a spera ku hopi mas kos den e departamento lo a kambia ku binimento di Cees Boekhoudt, pero nan a keda desapuntá. Nos lo bai menshoná algun asunto den e departamento ku no a kambia.

— Tin problema ku e hefe interino.
E hefe interino, Clyve Laclé, hopi biaha no ta presente i no ta tene su mes na reglanan di e departamento. Ora ku e mester aktua komo hefe, e no sa ta presente. Tambe e reglanan stipulá pa e hefe nobo ta wordo halá un banda dor di dje. E hefe interino ta kambia e oranan di atende publiko ora e ta remplasá e hefe. Pues no tin un maneho kla i konsistente.

— E hefe nobo no tin sufisiente outoridat riba algun trahado.
Den kampaña esaki a manifestá su mes masha kla. Hendenan ta keda kompletamente for di nan trabou pa aktividatnan di partido. Hopi di nan tin nan "godfather" sintá den "bestuurskantoor". Hendenan ku promé no tabata funshoná awor ainda no ta hasi nan trabou komo tal. Akinan nos por ripará ku ta hasi falta di disiplina.

— E trato i e servisio pa ku e publiko.
Publiko hopi biaha ta wordo trata ku portanan habri, ku ta un falta di respet enorme pa e kliente su bida privá. Hopi biaha e trahadonan no ta den nan kuarto, te hasta nan no sa ta presente!
Hopi biaha e hendenan ta bai na e departamento pa kobra onderstand i ta na loket nan ta haya sa ku nan onderstand a wordo bahá of kitá sin motibonan kla pa esaki. Un reklamo di e publiko ta, ku tin hopi hende ku *no* merese onderstand ta haya esaki sinembargo.

— Ta difisil pa haya e departamento na telefon.
Nos kier remarká aki ku sea e numbernan no ta bastante pa e kantidat di yamadanan pa trabou of e yamadanan privá ta mucho hopi. En todo kaso e ta keda algo sumamente fastioso pa esun ku mester servisio di e departamento. Indudablemente e problema di telefon aki tin su efekto negativo riba e trabou di e departamento.

— Tin falta di informashon.
Pa pueblo por hasi uso di e fasilidatnan di e departamento aki, pueblo mester ta debidamente na altura di e prosedura pa haya ayudo, ku ta un derecho pa tur siudadano. Un kampaña di informashon ta un nesesidat grandi.

Un otro hefe interino

Nos a kompronde ku un karta a sali pa B.C. tokante nombramento di un hefe interino pa 1983, manera ta kustumber tur aña. Te awe B.C. no a tuma desishon ariba esaki. Esaki ta nifiká ku B.C. no ta interesá pa mehorá e situashon i ku e hefe aktual no ta haya e 'back up' nesesario di B.C. pa drecha e situashon .

Algun trahado a keda desepshona

Un parti di e trahadonan di e departamento a keda bastante desepshoná. E speransa tawata tei i alabes e nesesidat tawata wordo sinti serka nan, ku binimento di un hefe nobo lo mester trese kambionan positivo den e maneho di e departamento. Ora ku e kambionan aki no a bini, hopi di e trahadonan ku si tabata traha a stop di hasi esei. Esaki ya ku aktitut negativo di otro trahadonan a keda eksistí i e speransa ku e hefe nobo lo a strukturá, organisá e servisio di e ofisina kasi no ta eksistí mas.
Pues despues di tanto tempo ku un hefe nobo a bin, no mucho kos a kambia. Lastimamente pa un departamento ku tin un trabou asina importante pa i den nos komunidat. ●

Wij van S & K willen proberen daar verandering in te brengen. Wij zien de gezondheidszorg als een gemeenschapszaak bij uitstek en vinden juist daarom een kritische benadering ervan volkomen gerechtvaardigd.
Natuurlijk zouden ook wij ons kunnen beperken tot het publiceren van foto's van eerstesteenleggende gedeputeerden of ministers, het integraal plaatsen van communiqué's van het ziekenhuis of de Gezondheidsdienst, het opnemen van een medisch rubriek in ons blad, etc. Wij vinden echter dat het nu eens tijd wordt de gezondheidszorg als geheel, in al haar facetten, te belichten en ter diskussie te stellen.
De gecompliceerdheid van dit onderwerp en vooral de halsstarrige of lakse houding van sommige mogelijke informanten, maken dat dit geen gemakkelijk taak zal zijn. (Om u een voorbeeld te geven: het is ons, na verscheidene pogingen gedurende ruim 1 1/2 jaar, niet gelukt gedeputeerde Flanegin, die we o.a. over dit onderwerp zouden interviewen, we wilden 'van bovenaf' beginnen, te spreken te krijgen.) Wij hopen echter dat wij, na het nu verschijnende eerste, min of meer inleidende artikel, in staat zullen worden gesteld, ons doel zo volledig mogelijk te bereiken. Lezers die ons met waardevolle informatie hierbij ten dienste zouden kunnen zijn, zijn uiteraard van harte welkom bij de redaktie.

De kosten rijzen de pan uit!

Voor verreweg de meeste mensen op ons eiland is het allemaal wel 'prettig geregeld'. Ze bezitten een PPK-kaart, zijn verzekerd via hun werk, of vallen onder de 90%-regeling van het gouvernement. Het is tegelijk een belangrijke reden waarom er van dit soort mensen over de vaak hoge kosten van behandeling en verpleging niet veel kritiek te verwachten is: "Gobierno ta paga tòg, mi n'ta wòri". Een enkele ambtenaar of onderwijzer, die zijn bijdrage (10%) aan het totaal van een in-de-duizenden-lopende rekening toch nog te hoog vindt, trekt wel eens aan de bel, maar merkt al snel dat het vergeefse moeite is. Hij ziet zich geplaatst tegenover een hoge muur van bureaukratie en arrogantie. Hoe zou hij ook, als niet-medicus, kunnen bewijzen dat hem teveel in rekening is gebracht? Trouwens, vaak *is* de rekening (via de beruchte garantieverklaring) al door de overheid betaald en dus goedgekeurd, vóórdat hij haar überhaupt te zien krijgt.

Een voorbeeld:
De heer O. krijgt in mei 1981 een autoongeluk en loopt daarbij een hoofdverwonding op. De wond wordt door de dienstdoende arts T. in de polikliniek van het hospitaal gehecht. Nadat T. hem nog op eventuele andere verwondingen heeft onderzocht, deelt hij aan O. mee dat die zich over drie dagen moet melden bij specialist X., voor controle. O. doet dat uiteraard en laat op de bewuste dag de pleister vernieuwen door de assistente, c.q. secretaresse van X. X. zelf zit achter zijn bureau en leest de krant. Kijkt niet op, groet niet, leest de krant. Nadat wel twee minuten verstreken zijn en de assistente haar schaar heeft opgeborgen, vraagt ze O. of hij zo goed wil zijn de volgende keer een garantieverklaring mee te brengen: "Dat is veel gemakkelijker voor u." O. haalt -niets vermoedend- die verklaring bij de (eveneens niets vermoedende) dienst Onderwijszaken en overhandigt haar 4 dagen later aan de assistente van X., die vervolgens vaardig, maar toch wel pijnlijk, de hechtdraden verwijdert. X. is ondertussen druk bezig met het zieke been van een andere patiënt; zijn krant ligt op zijn bureau op hem te wachten. "Moet de heer O., nog terugkomen, dokter?", vraagt zijn steun-en-toeverlaat. "Ja, laat hem over een week de wond nog eens laten zien." ('Aan wie?', vraagt O. zich af.) O. doet dat uiteraard niet (hij heeft thuis een spiegel) en gaat over tot de orde van de dag.
Bijna 2 jaar later (februari '83) ontvangt O. van Personeelszaken een kopie van de 'vaststelling tegemoetkoming ziektekosten', waarvan wij -om u duidelijk te maken dat wij niet uit de duim zuigen- op deze pagina een gedeelte hebben afgedrukt.
Verder commentaar is eigenlijk overbodig; wij willen alleen even recapituleren dat het hospitaal voor de ± 45 minuten durende behandeling door dokter T. Naf. 23,91 berekende, terwijl specialist X. voor twee behandelingen van respectievelijk ± 2 en ± 8 minuten, Naf. 215,-- betaald heeft gekregen! Ook wijzen wij er op dat het ons niet gaat om het feit dat niet de specialist zelf, doch zijn assistente de heer O. heeft behandeld. De specialist hoeft niet elk akkefietje eigenhandig op te knappen; een assistent zal — naar wij aannemen — ook wel degelijk bevoegd zijn dergelijke kleinigheden zonder hulp van een dokter te behandelen. X. heeft zelf, door zijn houding, aangegeven dat het om een kleinigheidje ging. Verdient X. zóveel, dat hij Naf. 215,-- ook een kleinigheidje vindt?

We hopen maar dat het geval zoals hierboven beschreven één van de weinige uitzonderingen is en dat de artsen en specialisten in het algemeen geen misbruik zullen maken van hun in feite 'almachtige' positie. De mogelijkheid daartoe is echter levensgroot aanwezig. Ook al zou de arts of specialist elke rekening of declaratie die betaald wordt door de overheid niet met ± 65%, zoals dokter X,

Rond de gezondheidszorg h eigenlijk een soort taboesfee geen (openlijke) kritiek op *m* ziekenhuis, de Gezondheid instellingen, waar je, als je z verd, Je haalt 't niet in je ho daarover, behalve dan in bes feit dat de gezondheidszorg, tot voor kort nog volledig in l zal zeker hebben bijdragen t 'eerbiedige' houding.
Kritiek *is* er wel, en niet zo m tot op heden zelden 'naar bu Onze sociaal-demokratische niet zo hoog ontwikkeld, dat een zo belangrijk en boven instituut als de gezondheid gewenst is.

DE GEZONDHEIDS

hangt in onze gemeenschap
er. Het is iets waar je in feite
nag hebben. De doktoren, het
dsdienst: het zijn 'heilige'
ziek bent, aan bent overgele-
oofd om — leek die je bent —
sloten kring, te oordelen. Het
, en met name het ziekenhuis,
handen was van het Bisdom,
tot de ontwikkeling van deze

nals ook, maar we hebben dat
uiten' gebracht zien worden.
e mentaliteit is kennelijk nog
t een openlijke diskussie over
ndien miljoenen-verslindend
dszorg mogelijk, laat staan

doch met slechts 5 à 10% verhogen (met de enige bedoeling een extra graantje uit de overheidskas mee te pikken), dan heeft hij toch nog in vrij korte tijd een aardig kapitaaltje verzameld. Een onrechtmatig verkregen kapitaal onzes inziens, maar dat valt natuurlijk nooit te bewijzen.

Wie bepaalt nu eigenlijk de hoogte van het tarief van een geneeskundige behandeling? Antwoord: de arts of specialist zélf. Maar is er dan enige controle (achteraf) op die tarieven? Antwoord: nee, geen enkele! Uiteraard is een patiënt vrij om een huisarts die f. 40,-- voor een consult vraagt in de steek te laten en naar zijn collega te gaan die f. 20,-- rekent. Gaat 't om een specialist dan wordt 't al moeilijker, want onder hen is de keus niet zo groot. Daarnaast, maar dat zeiden we al eerder, zijn er niet veel mensen die zich er zo druk over maken ('gobierno ta paga tòg'). Nee, van concurrentie of enige andere prijsverlagende faktor ondervinden de heren en dames artsen zeer weinig ongemak.

Heren behandel je met egards!

Waar de overheid de laatste jaren ook, en meestal met recht, ingrijpt (zelfs de handel wordt soms onder het mes gezet, als het gaat om de prijzen), aan (prijs-)maatregelen in de medische sektor heeft zij zich niet gewaagd. Een steekhoudend argument daarvoor hebben we niet kunnen ontdekken. Wel hebben we sterk het vermoeden dat ook in overheidskringen het heilige ontzag voor deze groep een belangrijke rol speelt.

"Heren behandel je met egards", merkt 'Vrij Nederland' spottend op in een artikel over de al 15 jaar durende pogingen van de nederlandse regering om te onderhandelen over de inkomens van medische specialisten. De 'heren' daar hebben volgens 'Vrij Nederland' een jaarlijks inkomen van ruim een kwart miljoen gulden. We vermoeden dat de 'heren' hier daar niet veel voor onderhoeven te doen; in elk geval zullen ze per saldo (o.a. de hier voor hen gunstiger liggende hoogte van de belastingtarieven in aanmerking genomen) wel ongeveer in die buurt uitkomen.

Deze vergelijking met Nederland hebben we niet zomaar gemaakt; de nederlandse medische situatie heeft, zoals voor (te) vele kwesties op de Antillen, model gestaan voor de onze en we zijn bovendien nog steeds erg afhankelijk van nederlandse artsen en specialisten. De minder goede economische situatie zal er hopelijk toe bijdragen dat de 'heren' daar, en dus ook hier, enigszins zullen inbinden.

Eén lichtpuntje, tot nu toe wat zwak en verborgen schijnend, is er echter: een regeringscommissie is er eind vorig jaar in geslaagd de antilliaanse artsen en specialisten (enkelen uitgezonderd) akkoord te doen gaan met een voorstel tot regeling en vaststelling van de diverse tarieven. Het voorstel behelst een opsomming van praktisch alle voorkomende medische verrichtingen en de tarieven, die ervoor zullen gelden. Wanneer deze regeling (het voorstel is eind '82 'naar de minister gegaan') ingevoerd is, zullen dus excessen, zoals de declaratie van dokter X., niet meer kunnen voorkomen. Over de hoogte van de toekomstige tarieven is het ons niet gelukt exacte informatie te krijgen. Lager dan de nu 'geldende' zullen ze zeker niet zijn, anders zouden de medici er vast niet mee akkoord zijn gegaan....

Het gaat ons, laten we dat heel duidelijk stellen, er niet om op een afgunstige wijze te oordelen over de hoge inkomens van doktoren. Wij zijn ons er zeer wel van bewust, dat de functie zeer verantwoordelijk en veeleisend is en bovendien een vrij lange en pittige studie vergt, waarvoor behoorlijk betaald mag worden. Die beloning moet echter wel 'binnen redelijke grenzen' gehouden worden, vinden wij. "In onze (kapitalistische) maatschappij is een arts ook ondernemer", is een vaak gehoorde kreet. Al zit daarin een kern van waarheid, toch kan een medische behandeling volgens ons niet zomaar vergeleken worden met bijv. een t.v.-toestel, of het bouwen van een huis. Zeker niet wanneer de overheid, met gemeenschapsgeld, het leeuwedeel van deze 'ondernemerswinst' moet opbrengen.

Arts-ambtenaar

De specialisten (uitgezonderd de radioloog, 2 anaesthesisten en de huidartsen) ontvangen ten laste van de Eilandskas een jaarsalaris van tussen de 50 en 60 duizend gulden. In ruil daarvoor moeten ze P.P.K.-patiënten en werknemers in overheidsdienst die vallen onder de z.g. 100%-regeling (groene kaart), gratis behandelen. Met de opbrengst van behandelingen t.b.v. de rest van hun patiënten (wij schatten ongeveer 60 à 70%) kunnen ze dus hun inkomen 'aanvullen'.

ZORG OP ARUBA

Voor de huisartsen die als districtsarts zijn aangesteld, geldt eenzelfde regeling, met dien verstande, dat zij met 7 à 8 duizend gulden minder genoegen moeten nemen. De mogelijkheden om het inkomen 'aan te vullen' zijn voor hun minder groot: niet alleen omdat de tarieven lager liggen, maar ook omdat zij naar rato meer P.P.K.- en groenekaartpatiënten moeten behandelen dan de specialisten.

Ambtenaar-zijnde, geniet een districtsarts of specialist uiteraard ook de daaruit voortvloeiende voordelen, zoals bijv. de 90% - ziektekostenvergoeding en de pensioenrege- →

EILANDGEBIED ARUBA
NEDERLANDSE ANTILLEN

TEGEMOETKOMING ZIEKTEKOSTEN

Aan: het Hoofd van de Afdeling Finan

Vaststelling tegemoetkoming ziektekosten over tijdvak: mei 1981;
Naam en Voornamen: de heer O
Datum verzoekschrift: 16 augustus 1981;
Rang c/q funktie: volledig bevoegd onderwijzer;
Dienst c/q Afdeling: Openbaar Onderwijs;
Betrokkene heeft recht op 1ste klasse

Door het eilandgebied is betaald:

Hospitaal		
heer ____X____ specialist	f.	23,91
	"	215,--
	"	
	"	
	"	
	"	
	"	
	"	
	"	
	"	
	"	
	"	
	"	
De tegemoetkoming is vastgesteld op 90%, zijnde	f.	238,91
Het in te houden renteloze bedrag is	"	215,02
Garantieverklaringnr.: A- 112, dd. 11 mei 1981		
Volgnr.:---	f.	23,89

Wij verzoeken U de vereiste inhouding op het inkomen van de betrokken werknemer/~~werkneemster/het betrokken schoolbestuur~~ zo spoedig mogelijk te doen plaatsvinden althans binnen een zo kort termijn.
Afschrift dezes te zenden aan:
het Hoofd van de betrokken dienst;
het Hoofd van de Afdeling Financiën;
het Hoofd van de Afdeling Personeelszaken;
de belanghebbende.

14 JA 83
Aruba,
Namens het Bestuurscollege,
Het Hoofd van de Afdeling Person
ken

ling. (indien in vaste dienst).
Al met al geen ongunstige positie, dachten wij zo....

Kostenbewaking en beleid

Uit het voorgaande zou opgemaakt kunnen worden dat de overheden praktisch geen pogingen doen om de hoge medische kosten te drukken of tenminste te bewaken. Dat is een enigszins voorbarige conclusie. Bij de landsregering ligt, zoals we reeds schreven, het voorstel tot uniformering van de tarieven. We verwachten (met enige reserve, want de hoogte van die tarieven is ons nog niet bekend) daarvan een duidelijk remmende invloed op de totale uitgaven voor medische zorg.
Hoewel we tot op heden geen al te helder beeld hebben kunnen vormen van het beleid van de eilandsregering in deze kwestie, hebben we toch ook aan die kant wel enige bezorgdheid t.a.v. de voortdurend stijgende kosten kunnen bespeuren. Het hoofd van de gezondheidsdienst, dokter Jansen, vertelde ons dat zijn dienst bezig is op verschillende terreinen de efficiëntie te verhogen, er stringenter op toe te zien dat geen misbruik van bepaalde bestaande regelingen wordt gemaakt en nieuwe maatregelen ter kostenbewaking voor te bereiden. Als voorbeeld noemde hij o.a. de enorme bedragen die door het Eilandgebied worden uitgegeven voor verpleging en verzorging in het buitenland. De regeling was oorspronkelijk bedoeld voor patiënten die een medische behandeling moeten ondergaan die op Aruba niet gegeven kan worden en tevens voor mensen die in het buitenland onverhoopt ziek worden. Hoewel ook het eerstgenoemde doel tegenwoordig door de eigen specialisten zeer ruim wordt geïnterpreteerd, is vooral het laatste volledig uit de hand gelopen. De mensen gaan de laatste tijd voor de meest simpele operaties of onderzoeken naar het buitenland en krijgen zonder noemenswaardige problemen de gemaakte kosten vergoed.
Aan dit 'medisch toerisme' zal o.i. zo snel mogelijk paal en perk gesteld moeten worden. We zeggen er echter wel direkt bij, dat we vrezen dat de politieke wil om zo'n maatregel te treffen ontbreekt. Dat de gezondheidszorg in vele opzichten een bij uitstek geschikt middel is voor het bedrijven van (vriendjes-) politiek, weet een kind. En dat daarvan steeds, maar vooral de laatste jaren door de politici gretig gebruik werd gemaakt, zal niemand kunnen ontkennen.
We hebben daarom enkele flinke korrels zout bij de hand als we in het partijprogramma van de regerende partij lezen: *"Gezien de ongebreidelde stijging van de kosten van de gezondheidszorg, zal gestreefd worden naar een grotere efficiëntie bij de zorgverlening, waarbij er duidelijke prioriteiten gesteld zullen worden.*
Met de Status Aparte in zicht zal het makkelijker zijn om de zorgverlening naar eigen omstandigheden om te buigen en aan te passen.
Zo zal een algemene ziektekostenverzekering kunnen worden gerealiseerd, waarbij elke burger het recht heeft op dezelfde zorg, ongeacht zijn sociaaleconomische status, afkomst, leeftijd, etc., met de mogelijkheid om de stijging van de kosten in de gezondheidszorg in te dammen."

Toen wij bij de Gezondheidsdienst en daarbij Financiën informeerden naar gespecificeerde gegevens (cijfers, statistieken) betreffende de omvang van de kosten van medische verzorging die ten laste van het Eilandgebied komen, kon men ons daaraan niet helpen. Hoe een degelijk beleid uitgestippeld kan worden, zonder deze basisgegevens, blijft voor ons een raadsel. We zullen maar hopen dat na 1 juli a.s. een deskundige, krachtige gedeputeerde zal proberen de 'papieren' principes van zijn partij tot realiteit te brengen.

Het ziekenhuis maakt winst!

Oschoon we het dr. H.E. Oduber Hospitaal in één van de volgende nummers van S & K apart zullen bespreken, zijn er toch enkele zaken die in het kader van dit artikel reeds onder de aandacht gebracht dienen te worden. Het ziekenhuis is per slot één van de grootste, zoniet de grootste kostenfactor in het geheel van de medische zorg.
Het dr. Horacio E. Oduber Hospitaal wordt beheerd door de 'Stichting Ziekenverpleging Aruba', is dus geen overheidsinstelling (de overheid is wel met 3 leden vertegenwoordigd in het bestuur van 9 leden) en behandelt graag, zoals dat een 'goede' stichting betaamt, haar zaken binnenshuis. Uitgaande echter van ons principe dat de gezondheidszorg een gemeenschapszaak, een openbare zaak is, hebben we geprobeerd beslag te leggen op de jaarrekeningen van de stichting. En met succes.
Bezien we deze gegevens, dan valt ons meteen op dat de financiële situatie van het ziekenhuis bepaald rooskleurig te noemen is. In 1982 bijvoorbeeld behaalde de stichting een positief resultaat (winst) van f. 1.846.903,-- op een omzet van krap 26 miljoen (= 7%). In 1981 bedroeg de winst ruim 3 miljoen gulden, oftewel 14%!
Nu worden die winsten uiteraard niet door de bestuursleden of de heren doktoren opgesoupeerd. Nee, ze worden keurig gereserveerd en brengen zo zelfs rente op.
Wij geloven echter wel dat er duidelijk iets scheef zit: aan één kant (bij het Eilandgebied) zien we een 'ongebreidelde' stijging van de kosten en tegelijkertijd zit één van de voornaamste oorzaken van diezelfde stijging (het hospitaal) zó ruim in de financiële middelen, dat ze in de afgelopen jaren een overwinst van ruim 5,5 miljoen hebben behaald. Totaal onbegrijpelijk wordt het wanneer men bedenkt dat in november 1981 de hospitaaltarieven met 20,6% zijn verhoogd! Op grond waarvan, vragen wij ons af.
Denk niet dat de winsten gebruikt zullen worden voor bijvoorbeeld: onderhoud of de

→

aanschaf van nieuwe, dure apparatuur, want daarvoor zijn reeds apart ruime voorzieningen getroffen. (terwijl bovendien de meeste echt dure apparaten door de overheid worden aangeschaft). De winst waarover we het hier hebben, is een zuivere winst; alles wat er ook maar even afgetrokken zou kunnen worden, ís er al af!
Het is natuurlijk prachtig wanneer een sociale instelling als hen ziekenhuis zo 'efficiënt' werkt, dat het aan liquide middelen (direkt beschikbaar geld) bijna 10 miljoen gulden op de bank heeft staan en het boekjaar afsluit met een winstje van bijna 2 miljoen (1982); tóch kan dat nooit de bedoeling zijn geweest. Laten we nogmaals duidelijk stellen, dat het hier niet gaat om 'weggegooid geld' of om malafide handelingen.Het geld ís er en zal heus wel eens terugstromen ten bate van de gemeenschap op een of andere manier, daar zijn we niet bang voor. Wij constateren hier slechts een op dit moment scheve verhouding, die o.i. in deze tijd, in onze situatie geen pas heeft.
We hebben de jaarrekeningen van de stichting door een deskundige laten bekijken en ook hij kwam tot dezelfde conclusies.
We hopen de nodige medewerking van de stichting zelf te krijgen, zodat we u in een volgend nummer van S & K meer helderheid over deze kwestie kunnen verschaffen.

Bodemloze put?

Concluderend kunnen we stellen dat het financiële aspekt van de gezondheidszorg op Aruba een veel grotere aandacht behoeft, dan tot nu toe het geval is geweest. De overheid, die er nu 'maar op los betaalt' en bovendien praktisch geen overzicht heeft in de specifieke omvang van de kosten, moet, vóór het te laat is, ingrijpend optreden. Zij moet daarbij, en zeer zeker ook binnen haar eigen gelederen, orde op zaken stellen en — ook al zal het, juist in deze sektor, soms moeilijk zijn — strak de hand houden aan bestaande maatregelen en, waar nodig, nieuwe met voortvarendheid invoeren.
Wanneer werkelijk op verantwoorde wijze opgetreden wordt, zullen de kosten voor medische zorg niet slechts op het huidige niveau blijven, doch met zeker 10 à 20% verlaagd kunnen worden. We kunnen ons — op 'instigatie' van de gedeputeerde van Financiën — wel blijven wijsmaken dat de eilandskas een bodemloze put is, maar dat lijkt ons zeer ireëel en kortzichtig, zeker in deze tijd van wereldwijze recessie. En zelfs al zóu het een bodemloze (olie-?)put blijke te zijn, dan nóg betaamt het een zichzelf respecterende overheid niet het geld maar over de balk te smijten.

Dat laatste is nu té vaak het geval. Wanneer — om tenslotte nog één van de vele ons bekende voorbeelden te noemen — het Eilandgebied een ziekenhuisdeclaratie van ruim f. 4.000,-- voldoet, zonder enige navraag of controle (waardoor men erachter zou zijn gekomen dat niet zij, maar een verzekeringsmaatschappij had moeten betalen!), dan noemen wij dat: geld over de balk gooien. Nóg triester is het dan, als men zoals in dit geval, de betreffende eilandsdienst achteraf op deze fout wijst, van een ambtenaar te horen krijgt: "Tja, we zouden het misschien wel kunnen claimen, maar dat wordt zo'n gedoe; probeert u in elk geval uw 10% terug te krijgen van de verzekering!"
Het hoofd van dienst, die wij later om commentaar vroegen, nam de zaak serieuzer op en zou zijn best doen om dit soort gevallen in de toekomst te voorkomen.
Eén van onze informanten zei het nog duidelijker: "Een klein groepje hardwerkende, nauwgezette, controlerende ambtenaren zou schatten voor de overheid kunnen 'verdienen'!" We hopen dat dit artikel een kleine prikkel heeft kunnen zijn tot het binnenhalen van die 'schatten'. ●

grawata

Grafitti den baño di e Super 80 na vindishi: "Tawa was here".

●

Bo a yega di tende di "statenstoelendans?"

●

Despues di elekshon gobierno insular a bai den eksilio na Miami.

●

Pregunta: "Kon sr. Croes a pasa na Miami?"
Kontasta: "Perfect. Couldn't be better".

●

Despues di e problemanan den AVP tokante e di dos asiento di staten, e partido berde di berde ta un partido di famia?

●

Tawa ta den ALM of Tawata den ALM?

●

Bushiri Beach Hotel of Bashi(ri) Baach Hotel?

●

Politburolid Woitjek Zaandamski (en niet alléén hij) praat niet mat werknemers die in aktie zijn; hij praatte ook nooit met ze vóór de aktie; hij praat alleen (even) met ze direkt ná de aktie . . .

●

Als Felix nou wéér gedeputeerde van onderwijs wordt, stoppen we maar met Grawata, want dan vinden we het niet leuk meer . . .

●

Helaas heeft de brief van hat BC aan de leerkrachten I.v.m. het niet op tijd terugkeren van vakantia, slechts weinigen bereikt. De meesten waren reeds met vakantia vartrokken!

●

ass-OA . . .

●

Nu Harmen Gaurs vertrekt, krijgt da Amigoe de gelegenheid eens een kunst KRITIKUS te contractaren . . .

●

Let maar op: nurse Barbara krijgt vast en zeker een gratis vakantie op Aruba aangeboden door hat BC . . .

●

Zou Johnny van der Badkuip geen kiedingtoelage krijgen? We zien hem steeds in diezelfde badjas voor de t.v.

●

Vindt u het ook niat sneu voor dominee Geurs dat hij de Status Aparte nou niat meer mag meemaken?

●

Politikonan tabata masha malkontanto: e puma tabata haña mas atenshon di pueblo ku nan . . .

●

Esaki ta a dalaster episodio di Grawata den kual nos tin ku tene nos mes na veredikto di hues (kaso di Nel Oduber). Na sèptèmber nos lo baha pisá atrobe.

WERKLOOSHEID OP DE NEDERLANDSE ANTILLEN

door
HUGO SNABELIE
leraar MAO-Aruba

1. Inleiding

Werkloosheid vormt een groot probleem voor de meeste landen in de wereld sinds een aantal jaren. Daarbij komt nog, dat deze werkloosheid zich niet houdt aan de oude economische theorie, maar rustig optreedt samen met een hoge inflate (deze situatie wordt wel stagflatie genoemd).
Dat levert voor alle overheden het moeilijke probleem op: of de werkloosheid bestrijden of de inflatie bestrijden. Want dat gedeelte van de theorie blijft grotendeels overeind, dat het bestrijden van beide problemen tegelijk onmogelijk veel resultaten kan opleveren. Een situatie van afwegen dus, waarbij de meeste landen, onder aanvoering van een groep economen, gekozen hebben voor het bestrijden van de inflatie.
Daarin zijn zeker resultaten behaald. Het inflatietempo is de laatste jaten beslist achteruit gegaan. De werkloosheid echter begint naoorlogse records te breken:

	jan. 1981	okt. 1981	dec. 1981	juni 1982
V.S.	7.79 (7.4%)	8.52 (8.0%)	9.46 (8.8%)	10.6 (9.4%)
Gr. Brittannië	2.42 (10%)	2.95 (12.2%)	2.94 (12.2%)	3.1 (12.0%)
W. Duitsland	1.12 (4.3%)	1.37 (5.2%)	1.70 (6.9%)	1.8 (7.2%)
Frankrijk	1.63 (7.2%)	2.00 (8.8%)	2.01 (8.9%)	2.1 (9.0%)
Nederland	0.32 (6.2%)	0.43 (8.2%)	0.47 (9.1%)	0.51 (11.1%)

Bron: A.B.N. Macro-economie Forecasts and Investment Perspectives September 1982.

Alvorens dieper in te gaan op mogelijke oorzaken van werkloosheid in het algemeen, en de arbeidsmarktsituatie op de Nederlandse Antillen in het bijzonder, moeten we nog een aantal begrippen en ontwikkelingen die van belang zijn, nader bezien.
De werkloze bevolking is een gedeelte van de zgn. beroepsbevolking, en deze op zijn beurt is weer een gedeelte van de totale bevolking. Wat houden deze begrippen in, en hoe verhouden zij zich tot elkaar? Op voorhand blijkt dus logischerwijs dat bij bestudering van werkloosheid ook de ontwikkelingen van beroepsbevolking en totale bevolking betrokken dienen te worden (Fig. 1).

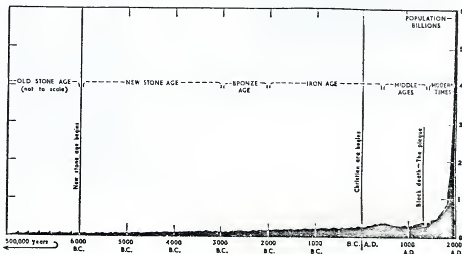

FIG. 1: The growth of world population. It has taken hundreds of thousands of years to reach 3000 millions, but the total may double by the end of this century. After Desmond, A., in The Population Crisis and the Use of World Resources, ed. by Mudd, S., 1964.

De beroepsbevolking bestaat feitelijk uit die mannen en vrouwen, die willen en kunnen werken. In de praktijk moet men meestal uitgaan van een benadering door een bepaalde leeftijdsgroep te nemen. Dat is internationaal gebruikelijk de leeftijdsgroep 15-65 jaar, maar aan beide kanten lijken er redenen te zijn om die grenzen te verleggen.
De werkloze bevolking bestaat dan uit mensen die wel willen en kunnen werken, maar geen werk hebben.
De totale bevolking van een land wordt bepaald door twee faktoren: de natuurlijke groei en het migratiesaldo. De natuurlijke groei is het verschil tussen geboortecijfer en sterftecijfer.

Het volgende figuur toont deze twee grootheden grafisch, terwijl op basis hiervan globaal twee modellen kunnen worden onderscheiden (Fig. 2).
Deze ontwikkeling veroorzaakt een steeds groter deel van de wereldbevolking in ontwikkelingslanden- en een zgn. vergrijzing van veel ontwikkelde landen.
Nauw hiermee in verband staat de opbouw van de bevolking, grafisch vaak weergegeven door de zgn. bevolkingspyramide. Deze toont aan hoe groot de manlijke en vrouwelijke bevolking verdeeld over leeftijdsklassen is (Fig. 3).
Migratie kan, met name voor kleinere landen, van groot belang zijn voor wat betreft bevolkingsgroei en bevolkingsopbouw. Zonder er verder diep op in te gaan, kan ruwweg gezegd worden dat het migratiesaldo voor een groot deel bepaald wordt door de economische situatie (in vele gevallen ook politieke situatie) in het betreffende land.
Het is duidelijk dat de groei, de omvang en de samenstelling van de bevolking direct te maken hebben met het probleem van de werkloosheid. Een snelgroeiende jonge bevolking roept andere werkgelegenheids aspekten op, dan een vergrijzende bevolking.
Deze schakel tussen bevolking en werkgelegenheid loopt via het mechanisme van "participatie". Met participatiegraad wordt bedoeld: de mate waarin de bevolking, die qua leeftijd in aanmerking komt om te werken, daadwerkelijk wil en kan werken. Diverse soorten arbeidsongeschikten vallen hier dus buiten.
In deze participatiegraad zijn een aantal ontwikkelingen gaande, die ook op de Nederlandse Antillen duidelijk merkbaar zijn:
— Jeugdigen komen tegenwoordig gemiddeld later van school dan vroeger (latere intreding tot de arbeidsmarkt);
— de oudere mensen stoppen eerder met werk dan vroeger (eerdere uittreding uit de arbeidsmarkt);
— een groter deel van de vrouwen wil een baan. Hiervoor zijn een groot aantal redenen aan te geven, o.a. doordat meisjes meer onderwijs volgen dan vroeger.

De beide eerste faktoren verminderen, absoluut gezien, de beroepsbevolking, de laatste faktor vergroot de beroepsbevolking aanzienlijk. →

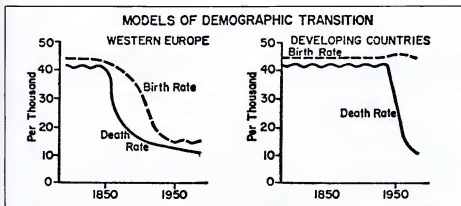

FIG. 2: Models of demographic transition, contrasting the developed and developing countries.

Zonder er diep op in te zijn gegaan zijn een aantal aspekten genoemd die alle betrekking hebben op de werkgelegenheidssituatie, die veroorzaken dat de situatie in alle landen weer anders is, en die in acht genomen dienen te worden bij het uitstippelen van beleid.

2. Oorzaken van werkloosheid

Mede door ontwikkelingen op demografisch gebied (zie par. 1) kan in een land een situatie ontstaan van werkloosheid. Voor iedere overheid is het streven naar volledige werkgelegenheid een belangrijke doelstelling.
Werkloosheid is een economisch en sociaal probleem van de eerste orde. Voordat we kunnen gaan denken aan maatregelen om deze situatie te verbeteren moeten we zoeken naar de mogelijke oorzaken van het tekort aan arbeidsplaatsen.
In de economische theorie wordt veelal onderscheid gemaakt tussen de volgende soorten werkloosheid, verdeeld naar de oorzaak.

a. frictiewerkloosheid;
b. conjuncturele werkloosheid;
c. seizoenwerkloosheid;
d. structurele werkloosheid.

a. Frictiewerkloosheid is de werkloosheid die het gevolg is van frictie (wrijving) tussen vraag en aanbod van arbeid. Voor de werkzoekenden zijn wel arbeidsplaatsen, maar het kost enige tijd om de juiste mensen op de juiste plaats te krijgen. Dit normaal te achten proces resulteert dus in een tijdelijke (vrij korte) werkloosheid van mensen die op zoek zijn naar een baan. Normaal wordt frictiewerkloosheid geschat op zo'n 2 à 3% van de beroepsbevolking.
b. Conjuncturele werkloosheid is werkloosheid die veroorzaakt wordt door een tijdelijke inzinking van de economie als gevolg van het tekort schieten van de effectieve vraag.
Al lang geleden hebben economische theoretici ontdekt dat er in de economische ontwikkeling een golfbeweging is waar te nemen. Men noemt dit de conjunctuurcyclus.

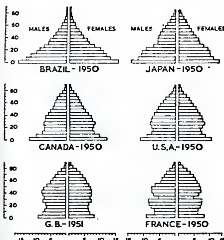
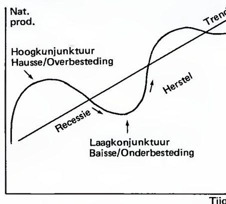

FIG. 3: Percentage of total male or female population ages are in five-year groups.

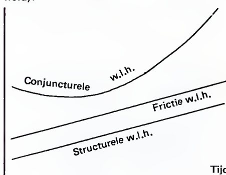

In de praktijk zien we natuurlijk niet zo'n mooie golf, maar één met golven van diverse lengten en diepten.
Ook hier resulteert dus een groep van mensen die tijdelijk (maar wel langer: een gemiddelde conjunctuurcyclus duurt 2 à 4 jaar) werkloos zijn, doordat de bedrijven hun produktiecapaciteit lang niet volledig benutten doordat er onvoldoende vraag is naar hun produkten.
c. Seizoenwerkloosheid is werkloosheid die ontstaat doordat economische aktiviteiten seizoenschommelingen kennen. Veel vinden we hier tijdelijke werkloosheid (maar kort) die bovendien voorspelbaar is.
d. Structurele werkloosheid ontstaat door definitieve veranderingen in de structuur van de economie van een land. Het gaat hier om problemen die niet op korte termijn op te lossen zijn. Deze veranderingen kunnen allerlei vormen aannemen, zoals het verdrijven van arbeidsplaatsen door automatisering, door het verdrijven van bedrijfstakken enz.

We vinden bij deze situatie mensen die langdurig werkloos zijn, en waardoor het heel moeilijk is passende arbeidsplaatsen te vinden.
Dit kan zich nog op verschillende manieren uiten. Het is zelfs mogelijk dat het aantal vacatures gelijk is aan het aantal werkzoekenden, maar er is een kwalitatief verschil. Wat gevraagd wordt zijn heel andere mensen, dan die mensen die werk zoeken.
In veel landen vinden we nu de situatie waarin het aantal vacatures veel en veel minder is dan het aantal werkzoekenden. Alvast vooruitlopend op de paragraaf over de Nederlandse Antillen kunnen we vaststellen dat de Antillen als geïntegreerd deeltje van de westerse economie niet kunnen ontkomen aan conjunctuurinvloeden, zeer zeker seizoenwerkloosheid kennen en naar mijn mening ook (ook Aruba) structurele werkloosheid.
Door de kleine schaal zou frictiewerkloosheid aan een kant kleiner kunnen zijn. Wat voor vacatures en waar, is makkelijk te overzien.
Aan de andere kant brengt de kleine schaal ook met zich mee, dat voor heel wat meer gespecialiseerde beroepen de vraag klein is, en het daarom langer kan duren werk te vinden.

3. Mogelijke maatregelen tegen werkloosheid

Wanneer we nu de arbeidsmarkt geanalyseerd hebben, en, zo goed en zo kwaad als dat mogelijk is, een kwantitatieve schatting hebben gemaakt van de diverse soorten werkloosheid, dan kunnen we gaan denken aan mogelijke maatregelen om de situatie te verbeteren.
Een algemeen beeld, zonder erg nauwkeurig te kunnen zijn, zou er als volgt uit kunnen zien (afgezien van seizoenwerkloosheid):

We zullen kort voor iedere soort werkloosheid aangeven aan wat voor maatregelen we kunnen denken.
Frictiewerkloosheid. De bekendheid tussen vragers en aanbieders op de arbeidsmarkt vergroten (meer open te maken). Arbeidsburo's, banenmarkten, e.d. zijn pogingen om vraag en aanbod sneller tot elkaar te brengen.
Conjuncturele werkloosheid. Dit is de werkloosheid waar de beroemde econoom Keynes zich met name mee bezig hield. Op basis van zijn theorieën zijn veel landen overgegaan op een zgn. "anti-cyclisch" beleid. In een periode van laagconjunctuur, wanneer de particuliere bestedingen achter blijven, dient de overheid juist haar →

bestedingen te verhogen (dat was in die tijd een revolutionaire gedachte), om de effectieve vraag op peil te houden. In een periode van hoogconjunctuur zou het omgekeerde uitgevoerd kunnen worden. Toepassing van deze, vrij simpele, gedachte viel in de praktijk door diverse oorzaken (o.a. timing) tegen. Bovendien blijkt de conjuncturele werkloosheid van Keynes in de tegenwoordige tijd van ondergeschikt belang te zijn.
Structurele werkloosheid. Hier zit het grote probleem.
Wanneer we denken aan de situatie van kwalitatieve discrepantie, dan lijken maatregelen nog wel mogelijk. Omscholing kan voor kleine groepen op vrij korte termijn verbetering betekenen. Op lange termijn moet men denken aan een betere aansluiting tussen opleidingen (onderwijs) en vacatures in de maatschappij. Beurzenbeleid, onderwijsplanning zijn hier de aangewezen aanknopingspunten. In de situatie van kwantatieve discrepantie wordt het heel wat moeilijker. Veel mensen willen nu wel erkennen, dat er in de toekomst voor iedereen minder werk zal zijn.
"Hoe verdelen we dit werk eerlijk?" is dan de vraag? Een vraag waar al lang en veel over wordt gediscussieerd.
Korter werken is niets nieuws (dat is een ontwikkeling die we al meemaken sinds de industriele revolutie). Het enige punt is dat we niet, zoals tot voor kort, met minder werken toch hetzelfde inkomen kunnen krijgen. We zullen inkomen moeten inwisselen tegen tijd. (Denk bijvoorbeeld aan de voorgestelde regeling bij Vroom en Dreesman in Nederland. In een periode van 4 jaar 10% minder werktijd, van 40 naar 36 maar ook geleidelijk 10% minder loon. De vakbond is hier toch mee akkoord gegaan omdat er een regeling aangekoppeld was, dat er meer mensen vooral jonger aangenomen zouden worden).
De grote stijging van de arbeidsproduktiviteit lijkt helaas voorbij te zijn. Vervroegde pensionering, deeltijdbanen e.d. zijn ook allemaal regelingen die uit deze gedachten zijn voortgesproten.
Tenslotte nog iets over seizoenwerkloosheid. Aan het verloop van de seizoenen zelf valt weinig te doen. Wel aan de gevolgen hiervan. Betere voorwaarden kunnen verlichting geven, maar ook kan de overheid streven naar een economie die gebaseerd is op verschillende sectoren, zodat seizoenschommelingen in de ene sector gecompenseerd kan worden door seizoenschommelingen in een andere sector.

4. Arbeidsmarktsituatie op de Nederlandse Antillen

Alhoewel het moeilijk is om aan concrete cijfers te komen op dit gebied, geeft onderstaande tabel een idee van de werkloosheid over de laatste 20 jaar (in percentages van de beroepsbevolking):

	Antillen	*Curacao*	*Aruba*
1961	14,2	12,8	16,6
1972	14,4	13,6	17,1
1980		21,1	9,5

Bron: Statistiek Jaarboek 1974 enz.

. . automatisering van de olieraffinaderijen . . .

Uit deze tabel blijkt niet dat de grote structurele werkloosheid als gevolg van de automatisering van de olieraffinaderijen (een duidelijke structurele verandering) geleidelijk aan is verminderd door een andere structurele verandering, maar des ten goede, de opkomst van de arbeidsintensieve toeristensektor.
Dat demografische ontwikkelingen van belang zijn blijkt uit de volgende cijfers (wel blijkt het grote verschil in ontwikkeling van de werkloosheid op Aruba en Curacao):

	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1980
Totale bevolking	53,7	76,3	107,9	164,1	192,5	223,8	253,3
Natuurlijke groei	8,9	19,8	34,9	52,7	45,1	33,8	
(per 1000)	(16,6)	(25,9)	(32,4)	(32,1)	(23,6)	25.1	
Migratiesaldo	+13,7	+11,8	+21,2	—24,3	—14,1	—4,3	
Totale groei	22,6	31,6	56,2	28,5	31,3	29,5	

Voor een klein land als de Nederlandse Antillen is het migratiesaldo van zeer groot belang voor de bevolkingsgroei.
Op basis van prognoses van de bevolkingsgroei en de al eerder genoemde ontwikkelingen in de participatiegraad, komt men bij het Bureau voor de Statistiek tot de volgende prognose voor de jaarlijkse toename van de beroepsbevolking:

	Curacao		Aruba	
	80—90	90—2000	80—90	90—2000
Berekende toename bij constant deelnemingspercentage	1500	950	475	275
Correcties voor:				
— Vrouwen	45	35	30	10
— 15-25 jarigen	—30	—30	—10	—20
— vervroegde uittreding	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
herziene toename	1515	955	495	265

Curaçao: 900 arbeidsplaatsen tekort . . .

De betekenis van deze cijfers is dat in de jaren tachtig tenminste 1500 arbeidsplaatsen op Curacao en 475 op Aruba gecreëerd dienen te worden, alleen om het huidige werkgelegenheidspeil in stand te houden. Voor daling van het werkloosheidspercentage dient nog veel meer gecreëerd te worden.
Op Curacao is dat de laatste jaren bij lange na niet gehaald. Ieder jaar kwam men maar liefst 900 arbeidsplaatsen tekort!
In de jaren negentig wordt deze taak waarschijnlijk enigszins verlicht, omdat de "vergrijzing" van de bevolking dan begint door te werken.

(vervolg op pag. 18)

Nos eksperiensia ku e

"English Project"

na isla riba

Den kuadro di e kolegionan di informashon ku Akademia Pedagogiko Arubano a organisá, e di tres charla tabata na enkargo di 3 maestra di skol; Margriet Geerman, Gloria da Silva i Jane Morales.
E tres maestranan aki a partisipa 9 aña pasá den e "English Project" na Isla Riba, den kua ingles a wordo introdusí den e enseñansa preparatorio i e prome klasnan den enseñansa basiko. Dos di e maestranan a traha na St. Maarten i unu na Saba. Ta un lastima ku e projekto aki nunka no a haña un evaluashon total i krítiko. Un lastima pasobra nos lo por a siña hopi di un evaluashon asina ku ta hopi relevante pa nos dia ku akinan nos bai introdusi Papiamento den enseñansa basiko. Por ehèmpel; kua ta tur e problemanan praktiko ku nos lo por topa i kon lo solushona nan?
E tres maestranan menshona ariba a duna un evaluashon. Nan a konta kon nan a eksperiensiá e "English Project" aki, 9 aña pasá.
De e artikulo aki nos kier a resumi nan komentario. Pero prome ku esei nos ta duna algun informashon mas tokante e projekto aki, pa refreska memoria.

E puntonan di salida di e "English Project"

Manera konosí e "English Project" a kuminsa na 1973. E tabata un projekto ku a kuminsa riba inisiativa di Gobierno Sentral i Bernard van Leer Foundation.
E intenshon tabata pa kuminsa na tur e tres islanan (St. Maarten, St. Eustatius i Saba) ku un 1e klas (e "pilot" klasnan). Na St. Maarten e pilotklas a bin na Oranjeschool.
E projekto tabata basá riba e siguiente puntonan di salida:
1. muchanan ku no ta haña e chens pa siña e konseptonan fundamental ku nan mester pa nan desaroyo, den nan idioma maternal, lo sufri un retraso den e desaroyo aki.
P'esei e projekto a disidi di hasi uso di e idioma maternal kom idioma vehikulo: pues ingles.
2. den e enseñansa aktual tin mucho aksento riba e forma di siña unda ta memoria so ta konta. Tin mucho poko atenshon pa nifikashon i komprenshon.
E projekto kier a kibra ku esaki. En bes di "rote-learning", muchanan mester bai siña dor di hasi, dor di aktua. ("learn by doing").
Esaki ta bira posibel na prome luga dor di e uso di e idioma maternal. Pero tambe e projekto aki ta bisa ku e maestro mester krea un ambiente unda e muchanan lo desaroya un atitut independiente, hopi initiativo i tambe un sentido di koperashon. E forma di siña aki ta aktualmente e forma ku ta mas importante den e enseñansa preparatorio. E mucha di 6 aña ku ta sali di e enseñansa preparatorio aki a pasa dor di un proseso di siña riba e tereno fisiko, sosial, emoshonal i intelektual na un manera aktivo.
Den e prome klas di e enseñansa basiko e ta bin topa ku un manera di siña kompletamente distinto, unda e mester hunga un papel mucho mas pasivo.
Esaki ta kondusi na e di tres punto di salida di e projekto:
3. mester elimina e kambionan drastiko ku e mucha ta enkontra ora e sali di enseñansa preparatorio i drenta enseñansa basiko. Pues e intenshon tabata pa trese e dos tipo di enseñansa aki mas serka di otro.
4. E di kuater punto di salida ta toka mas konsekuensianan di e prome tres puntonan di salida.
Pa por kumpli ku e metanan stipulá aki riba e maestra lo mester di un bon guia. Tambe ta importante pa tene na kuenta e material ku tin mester pa por traha den e pilot-klasnan. A produsi material nobo i a revisa material eksistente di tal manera ku mas tanto posibel a tene kuenta ku e ambiente lokal. Den tur e material e punto di salida tabata ku e mucha tin un necesidat na un variashon grandi, na eksperiensianan diversifiká, lokual por yud'e siña na un manera plasentero i eksitoso.
Ta bin aserka ku e projekto tabatin e intenshon pa garantisa ku tur mucha, kada un ku su abilidatnan diferente, ta enkontra eksito den su karera na skol, na e nivel mas halto ku ta alkansabel pa kada un. ("For all children *want* to succeed and *need* to succeed. But if this is to happen, it must be a each child's own level, not at a level externally imposed".) Esaki logikamente tabata nifika ku mester eksigi hopi di e maestra pasobra ta e mester ta kapas pa balota ta kiko ta e abilidatnan di kada mucha i pa asegura ku kada un ta traha na su nivel optimalmente.
E projekto pues a introdusi diferente forma di traha unda tin bes tabata traha ku henter e klas, otro bes ku grupo mas chikito i otro bes ku un mucha individual.
Konkluyendo por bisa ku tabata trata di un projekto basta grandi (no tabata trata solamente di introdukshon di ingels den enseñansa). E responsabilidat pa e projekto tabata den man di Pedagogisch Didaktisch Buro di St. Maarten, bou di guia di David Mackay. E informashon tokante e projekto aki ta saká pa mayoria parti for di "Pilot-class, succes or failure" skirbi pa Helmich Snijders kabesante di Oranjeschool.

Kon e projekto a funkshona?

Akinan nos ta laga e tres maestranan na palabra:
1. No opstante e metanan i ideanan ekselente tras di e projekto aki, den praktika a surgi diferente problema.
— pa loke ta trata material:
Esaki hopi bes no tabata kla na tempo. Por ehèmpel pa e 2e klas tabata bisto ku no tabatin sufisiente hende pa traha riba e material pa e klas aki, ya ku tur energia tabata wordo dedika na e 1e klasnan.
— pa loke ta trata e guia:
Tabatin hopi falta di un bon guia di parti di PDB. Esnan ku tabata guia e projekto tabata traha hopi duro si, pero e trabou tabata simplemente mucho hopi na nan.
Ta nan mester a pensa tur kos, pero tambe hasi tur kos (traha material, p.e.). Riba dje nan tabata duna les. Tabatin reunionnan si kada siman, 1 biaha pa papia tokante kon tur kos a bai i un biaha pa traha material. Pero e reunionnan aki no tabata sufisiente pa por diskuti tur e problemanan ku e maestronan tabata enkontra den nan trabou. Masha poko tabatin opservashon den e klas mes, pues poko guia di kada maestro individual den su klas.
Esaki a kousa hopi inseguridat i frustrashon bou e maestronan. "Ken por a garantisami ku lokual mi a hasi ta bon?"
Mester nota aki si ku e eksperiensianan na Saba tabata mucho mas positivo.
Un di e tres maestranan (Jane Morales) a traha na Saba i a relata ku einan si e guia tabata sufisiente.
— pa loke ta trata e trahamento individual ku e muchanan:
esaki a resulta hopi difisil. En espesial paso-
→

bra niun di e tres maestranan aki tabatin esperiensia pa traha na e manera aki. No solamente pasobra ku ta nèt nan tabatin nan opleiding tras di lomba, pero pasobra ku den e skolnan den kua nan a "kweek" tambe nunka nan no a topa e ideanan nobo ku awor nan mester a bai traha kune. Ta solamente for di buki nan a siña tokante di "individueel onderwijs" ets.
Ta parse cu generalmente e idea pa traha mas individual a keda solamente un *intento;* no a alkansa e meta. Pa mayoria parti e manera di duna les a keda klasikal..
— En general e projekto a sufri basta bou di e problema ku no tabatin sufisiente kontinuidat. Esaki pa loke ta toka e produkshon di material (kosnan no tabata kla na tempo), pero tambe den e guia. Na un sierto momento e personanan prinsipal a bai i e projekto a keda sin un guia klave.

2. Tòg e projekto aki a demostra algun kos hopi importante:
— En general e eeho ku nan tabata haña les na nan mes idioma a hasi ku e muchanan tabata progresa mas lihe.
— dor di e atenshon ku tabata pone na ekspreshon i tambe pa motibo di e idioma maternal e muchanan tabata por a ekspresa nan mes hopi bon mes.
— ta importante pa dedika atenshon na e papel di mayornan.
Den kuadro di e projekto a traha un buki di informashon pa e mayornan: "helping children to learn at school". Tabata riparabel ku e muchanan ku tin mayornan ku tabata para mas positivo pa ku e projekto tabata esunnan ku tabata progresa mas mihor. Probablemente pasobra nan tabata haña mas estimulo na kas.

Konklushon

Mirando e eksperiensianan aki por bisa ku sin mas a keda preuba eu e eksito di un projekto no ta garantisá dor di palabranan i ideanan bunita so. Hopi importante ta pa garantisa e kondishonnan material pa e projekto por kana. Kondishonnan manera: garantisa ku tin material (sufisiente i ku ta kla na tempo pa asina e projekto por sigui), garantisa ku tin guia, regular i efikas.
Nos tin hopi aña ta papiando di papiamento den skol. Pero ta kon leu nos ta pa loke trata: krea kondishonnan pa hasi esaki posibel???

Werkloosheid in de Nederlandse Antillen

(vervolg van pag. 16)

Om de in het begin van deze paragraaf gegeven werkloosheidscijfers beter te analyseren, kunnen we de cijfers nog op twee manieren splitsen n.l. naar leeftijd/geslacht en naar regio.
We concentreren ons dan nu op de Arubaanse situatie.

	1972	1980	Noord	O'stad	Sta Cruz	San Nic.
Mannen en vr.	17,3	9,5	13,6	10,2	5,3	9,4
w.v. 15-24 jr.	28,5	17,7	30,2	11,9	8,5	22,3
Vrouwen	20,1	14,6	19,6	15,8	7,1	15,6
w.v. 15-24 jr.	26,5	24,7	33,3	24,1	12,8	27,8
Mannen	16,6	6,6	9,5	6,8	4,5	6,3
w.v. 15-24 jr.	29,9	12,6	26,9	4,3	5,4	17,6

Hoewel deze cijfers over de hele linie een duidelijke verbetering te zien geven ten opzichte van 1972, toont het toch ook duidelijk dat de werkgelegenheidssituatie niet zonder meer als gunstig aangemerkt kan worden.
Jeugdwerkloosheid blijft in het algemeen een probleem, gezien het feit dat nog altijd 17,7% van de mannelijke en vrouwelijke beroepsbevolking tussen 15-24 jaar geen werk kan vinden, waarbij het vrouwelijke deel het duidelijk nog slechter heeft. Een kwart kan geen werk vinden.
De situatie wordt nog problematischer wanneer we het regionaal gaan bekijken. In de regio's Oranjestad en Santa Cruz is de situatie relatief gunstig, in San Nicolas en met name Noord is de situatie toch wel erg slecht. Een derde van de werkzoekende meisjes in Noord kan geen werk krijgen.

Jeugdwerkloosheid blijft in het algemeen een probleem.

Wat de mogelijke oorzaken van deze werkloosheid zijn, is erg moeilijk te achterhalen, mede gezien de beperkte gegevens die er zijn. Dat de werkloosheid die nu op Aruba bestaat (op dit moment door de overheid geschat op ongeveer 6%) vrijwel alleen frictiewerkloosheid zou zijn, en dat de arbeidsmarkt tendeert naar evenwicht, gaat er bij mij niet in. Het gaat hier wel degelijk om een structurele zaak, die een structurele aanpak vereist. Ik geloof dat er in ieder geval kwalitatieve discrepanties bestaan tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. Het eerder genoemde verband tussen onderwijs en arbeidsmarkt is hier een belangrijk aanknopingspunt. Dit moet de overheid goed onder ogen zien.
De werkloosheidssituatie is op Curacao veel ernstiger, maar het zou zeer onverstandig zijn te denken dat dit op Aruba niet zou kunnen bestaan. Er is duidelijk behoefte aan een echt werkgelegenheidsbeleid.